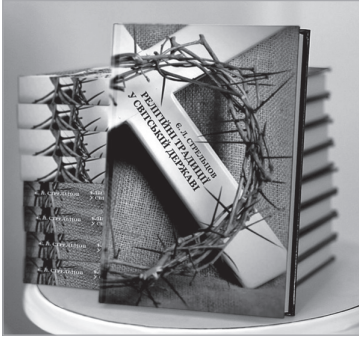

Вдала спроба науково поєднати світське та релігійне

Саме так можна охарактеризувати монографію професора Є. Л. Стрельцова «Релігійні традиції у світській державі», яка наприкінці минулого року видана Карловим університетом у Празі (Чехія)¹. У ній автор намагається не тільки «зазирнути» у складний світ релігії, у релігійну свідомість, релігійні почуття, релігійний культ та ін., а й спробувати з'ясувати, що сьогодні може поєднувати ці, з одного боку, різні, а з другого – дуже «сумісні» сфери нашого соціального життя.

Відомо, що основи національної ідеї, духовна культура, суспільна моральність, громадське середовище взагалі створюються протягом життя багатьох поколінь. Вони формуються не стільки завдяки імперативним державним заходам, скільки суто за рахунок особис-

того внутрішнього розуміння, душевних напружень, нічних особистих «розмов» людей «між собою». І всі такі внутрішні «джерела» тільки тоді можуть стати дійсно реальними, коли вони мають не тільки, а можливо і не стільки «розумні» складові, а тоді, коли вони, якщо можливо так сказати, «ососяні» душевними пошуками та рішеннями, в основі яких частіше за все лежать релігійні постулати. Багато в чому саме від щирості такої віри, від кількості віруючих, від досконалості самих віровчень залежить дуже і дуже багато у створенні рівня духовності суспільства, рівня патріотизму, рівня порядності населення. Це, певною мірою, може впливати і на створення так званої аури «відповідальності та порядності чиновників», без наявності якої неможливо розраховувати на еволюційний шлях суспільного розвитку. Все це дуже важливо для будь-якої цивілізованої країни, а тим більше для України, яка переживає дуже складні часи у своєму намаганні стати вільною та суверенною.

Для більш швидкого та якісного досягнення цього потрібно в першу чергу, як ми розуміємо, не тільки достатньо глибоко зрозуміти основні релігійні положення та основні правові положення, як мистецтво добра і справедливості, а й спробувати зрозуміти можливості їх взаємопроникнення та взаємозалежності для досягнення державного, суспіль-

¹ Стрельцов Є. Л. Релігійні традиції у світській державі : монографія / Є. Л. Стрельцов ; передм. проф., д-ра богослов'я Яна Благослава Лашека ; Карлов ун-т. – Прага : Вид-во Л. Марек (Брно), 2014. – 232 с.

ного та особистого спокою. Саме такі мотиви багато в чому сформували загальний намір у професора Є. Л. Стрельцова написати книгу. Потім були додаткові, на нашу думку, не менш важливі аргументи. Це, наприклад, спроба виявити співвідношення між релігійними догмами та правовими нормами, між гріховним та злочинним та ін. При цьому він відштовхувався від відомого постулату про те, що основне завдання світського закону полягає не в тому, що оточуючий світ, який, на думку релігії, лежить у злі, перетворився в Царство Божіє, а у сприянні тому, щоб цей світ подалі не перетворився на пекло. Тому і виникає питання: а де сама межа такого впливу світського закону, які сфери та напрямки та за яких духовно-суспільних умов стають більш податливими для нього?

Це є непростим завданням і не лише у загальному науковому розумінні цієї складної богословсько-філософської проблеми. Складнощі, на нашу думку, полягають навіть у первісних спробах «вибудувати» структуру цього дослідження. Професор Є. Л. Стрельцов усі складні питання, які розглядаються в цій монографії, «поділив» на чотири основних блоки, використовуючи при цьому загальновідомий філософсько-дедуктивний метод пізнання. Перший розділ цієї монографії присвячений філософсько-правовій проблемі функціонування релігії. У цьому розділі розглядаються: світській погляд на богослов'я; поняття, система та функції релігії; історія та сучасність християнства. У другому – розглядаються організаційно-правові проблеми регулювання функціонування релігійної сфери.

У ньому досліджуються проблеми: релігії і типології держав; проблеми зовнішнього (державного) регулювання; проблеми внутрішнього (релігійного) регулювання. У третьому розділі, присвяченому міжнародно-правовим проблемам регулювання функціонування релігійної сфери, досліджуються проблеми: міжнародного (наднаціонального) досвіду; закордонного досвіду; нового погляду на порівняльний аспект в таких дослідженнях. Четвертий розділ присвячений богословсько-правовим проблемам охорони релігійної та світської сфери. Тут аналізуються питання співвідношення гріха та злочину; відплати та покарання; богословсько-правові проблеми попередження гріховного та злочинної поведінки.

Саме такий погляд на релігію, багато в чому з філософсько-правової точки зору, спроба встановити основи її функціонування у світській державі, те завдання, яке ставить перед нею суспільство і, мабуть, вона сама повинна ставити перед собою в сучасних умовах, і присвячена ця робота. Причому тут чітко проглядається відповідний методологічний підхід. Тобто виокремлюється те, що нам вже відомо, від того, що нам бажано було б зрозуміти; далі виділяється та структурується невідоме; потім воно концентрується у певну проблему, яка потребує свого дослідження. По багатьох таких проблемах висуваються певні гіпотези, а інколи – і достатньо обґрунтовані рішення. Так, можна сказати, що питань у цьому науковому дослідженні більше ніж відповідей, але навіть поставити такі питання для світської особи – це теж складний крок у новітньому розумінні

феномену релігії, тому що примушує по-новому подивитися на положення, які багато часу вважалися традиційними та тлумачились по-іншому. В цьому теж є реальні прояви саме ментальних розумінь автора.

Декан богословського факультету Карлова університету, професор, доктор богослов'я Ян Благослав Лашек у передмові до цієї книги слушно зауважив, що «якщо в Україні буде добре функціонувати громадянське суспільство, якщо Україна буде функціонувати як дійсно правова держава, що виросла з європейської правової та культурної спадщини, тоді і співіснування церков одна з одною, відносини між церквою, релігійними організаціями та державою будуть нормальними, культурними і відкритими». І, на нашу думку, ця монографія професора Є. Л. Стрельцова робить значний внесок у такі процеси, які зараз нам дуже потрібні.

Безумовно, наукові звання професора Є. Л. Стрельцова як світського доктора юридичних наук з 1992 р. та доктора теологічних наук з 2010 р. імовірно «спрощували» проведення такого дослідження, але ми розуміємо, що ніколи зовнішні «ознаки» будь-якої особи не замінять суто внутрішніх якостей науковця, які, безумовно, повною мірою притаманні Є. Л. Стрельцову і які в черговий раз проявилися при підготовці цієї монографії. Ми поздоровляємо його з виходом цього визначного наукового творіння та бажаємо нових творчих досягнень у майбутньому.

В. Плавич, завідувач кафедри загальноправових дисциплін та міжнародного права Одеського національного університету імені І. І. Мечникова, доктор філософських наук, кандидат юридичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України